

EUROPEAN CONFERENCE

Conference Proceedings

The XV International Science Conference
«TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF
SCIENCE AND PRACTICE»

December 27 – 29, 2021

Madrid, Spain

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF SCIENCE AND PRACTICE

Abstracts of XV International Scientific and Practical Conference

Madrid, Spain

(December 27 – 29, 2021)

UDC 01.1

ISBN – 978-9-40364-500-1

The XV International Science Conference «Trends in the development of science and practice», December 27 – 29, Madrid, Spain. 436 p.

Text Copyright © 2021 by the European Conference (<https://eu-conf.com/>).

Illustrations © 2021 by the European Conference.

Cover design: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© Cover art: European Conference (<https://eu-conf.com/>).

© All rights reserved.

No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, or stored in a data base or retrieval system, without the prior written permission of the publisher. The content and reliability of the articles are the responsibility of the authors. When using and borrowing materials reference to the publication is required. Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighboring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

The recommended citation for this publication is: Brovdi A.A., Polishchuk V.V. Decorative and economic significance of biomorphological features of the leaves of floribunda roses varieties // Trends in the development of science and practice. Abstracts of XV International Scientific and Practical Conference. Madrid, Spain 2021. Pp. 16-18.

URL: <https://eu-conf.com>

PSYCHOLOGICAL SCIENCES		
71.	Айтышева А.М., Күдер Г.С. ЕРТЕ БАЛАЛЫҚ АУТИЗМІ БАР БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-МЕДИЦИНАЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДИАГНОСТИКАЛАУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	268
72.	Даниленко Н.В., Батир Р.Ю. ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ МОЛОДІ– ЗАЛОГ ЗДОРОВОЇ НАЦІЇ	272
73.	Лисенко Л.М., Чуйченко К.В. ЕМОЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	275
74.	Даниленко Н.В., Беліцька К.В. ОБРАЗ МАТЕРИНСТВА ТА МАТЕРІ У ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	281
75.	Даниленко Н.В., Батир Р.Ю. ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ МОЛОДІ – ЗАПОРУКА ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ	284
76.	Кізь О.Б. СОЦІАЛЬНІ, ВНУТРІСІМЕЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ У ШЛЮБНО- СІМЕЙНИХ СТОСУНКАХ	287
77.	Юлдашев Д.Г. ПОНЯТИЕ АКАДЕМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЕГО ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ	293
TECHNICAL SCIENCES		
78.	Aimbetova I.O., Meirbekova G.K. INDUSTRIAL WASTE CONTAINING RARE AND RARE EARTH METALS: A BRIEF SITUATION IN KAZAKHSTAN	297
79.	Aimbetova I.O. THERMOCHROMISM AS A PROMISING DIRECTION IN THE DEVELOPMENT OF SMART GLASSES	300

СОЦІАЛЬНІ, ВНУТРІСІМЕЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ РЕСУРСИ ПОДОЛАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ДЕПРИВАЦІЇ У ШЛЮБНО-СІМЕЙНИХ СТОСУНКАХ

Кізь Ольга Богданівна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка

Сім'я і шлюб стали лакмусовим папірцем змін, які відбуваються в економічному, соціальному, політичному, культурному, психологічному, релігійному та інших вимірах суспільного буття. Прослідковуються нові тенденції розвитку сім'ї в сучасному суспільстві: орієнтація на професійний розвиток і кар'єрне зростання обох членів подружжя; зростання добробуту сім'ї завдяки працевлаштуванню чоловіка і дружини; відтермінування укладання та офіційної реєстрації шлюбу; нуклеаризація сім'ї; укладання шлюбних контрактів та договорів, що регулюють право власності на спільно нажите майно; співжиття у фактичному шлюбі без офіційної реєстрації; відкладання народження дітей на віддаленішу перспективу; зменшення показників народжуваності дітей і стійка орієнтація на малодітну сім'ю; поширеність культури «чайлдфрі» як добровільної бездітності; розмежування репродуктивної і сексуальної поведінки тощо [1, С. 77].

Гостроактуальною проблемою сучасної науки є вивчення наявних і можливих перепон, бар'єрів, чинників гендерної депривації (соціальних, психологічних, економічних, політичних тощо), що постають на шляху реалізації жінками і чоловіками свого особистісного потенціалу при виконанні сімейних ролей. Необхідними є ґрунтовні дослідження сучасної української сім'ї та пошук соціальних, внутрісімейних та особистісних ресурсів для подолання і попередження гендерної депривації у сфері шлюбу та сім'ї. Це актуально з огляду на загальну кризу інституту сім'ї, що виявляється у кількісних (значна кількість розлучень і дисфункційних сімей; зростання кількості випадків домашнього насильства тощо) та якісних показниках (трансформація суспільних та сімейних цінностей; зниження значення сім'ї в системі життєвих пріоритетів особистості; структурно-функціональна перебудова сім'ї; окостеніння патріархальних норм; укорінення гендерних стереотипів та сексистських настановлень; ослаблення виховної функції сім'ї; погіршення дитячо-батьківських взаємин тощо).

Підґрунтям наукового вивчення проблеми гендерної депривації у сфері шлюбу та сім'ї є нормативно-правові імперативи, відображені в міжнародних і національних державних документах, концептуальні положення яких постулюють забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків у сфері шлюбу та сім'ї. Базуючись на результатах аналізу законодавчих норм та наукових джерел, гендерні відносини у сфері шлюбу та сім'ї ми трактуємо як реальні практики і моделі міжстатевої взаємодії, як визнані в громадянському суспільстві і державі базові рольові відносини, поведінка, цінності і соціальні

норми, які визначають організацію сімейного життя, структуру сім'ї, культуру сімейних відносин.

Створюючи сім'ю, більшість людей мріють про демократичний, рівноправний союз, де права одного не порушують прав іншого, де відповідальність взаємна, обов'язки справедливо розподіляються. Проте, далеко не кожна сучасна сім'я є взірцем побудови паритетних подружніх взаємин, створення рівних умов для поєднання професійних та сімейних обов'язків подружжям, життєздійснення членів родини як самодостатніх особистостей.

Як жінки, так і чоловіки при виконанні подружніх та батьківських ролей стикаються з численними позбавленнями через дію гендерних уявлень, стереотипів і настановлень, наявних у свідомості, та гендерних упереджень, відображених у поведінці суб'єктів подружньої та батьківсько-дитячої взаємодії, що породжують статеву диференціацію, стратифікацію, порушення гендерної рівноваги у розподілі домашніх обов'язків, виконанні господарсько-побутових, виховних, опікуючих, рекреаційних та інших сімейних ролей у сферах домашньої неоплачуваної праці, які ми означуємо узагальнюючим терміном «гендерна депривація у сфері шлюбу та сім'ї» [1, с. 78].

Обмежувальні заходи через COVID-19 створили додаткові виклики та збільшили навантаження на осіб із сімейними обов'язками, передусім на жінок. «Жінки значно частіше, порівняно з чоловіками, говорять про збільшення часових витрат практично на всі види хатньої та доглядової праці. Матері, що працюють удома та мають дітей дошкільного й молодшого шкільного віку, зазнають подвійного навантаження у зв'язку з поєднанням оплачуваної та доглядової праці: серед опитаних цієї групи 74,7% відзначили, що самотужки забезпечують догляд за дітьми (у порівнянні із 44,4% чоловіків аналогічної групи). Основним ресурсом підтримки матерів, що продовжують працювати, у контексті карантину в навчальних закладах, традиційно залишається допомога старших родичів. Отже, актуальною є робота з формування культури рівного розподілу сімейних обов'язків між чоловіками й жінками» [2, с. 71].

Чинниками гендерної депривації є розгалужена система різнобічних ускладнень життєвого простору особистості жінки та чоловіка у сфері родинного буття, що позбавляють їх можливостей для повноцінного й повномірною особистісного і професійного розвитку через ослаблення внутрішніх психологічних ресурсів і створення зовнішніх перешкод для життєздійснення та самоактуалізації [1, с. 78].

Гендерна стереотипізація масової свідомості є вагомою детермінантою депривації у сфері шлюбу та сім'ї. В організації родинного буття чітко прослідковується регулятивна, пояснювальна, ретрансляційна та виправдовуюча функції гендерних стереотипів. Дихотомічний, двополюсний поділ світу на «чоловіче» і «жіноче» обмежує особистісний розвиток індивіда, знижує можливості взаєморозуміння і спілкування між подружжям, обмежує здатність задоволення вищих психічних потреб в міжстатевій інтеракції.

Гендерні стереотипи пропагують щастя жінки через її ідентифікацію виключно з роллю матері, підпорядкованої інтересам сім'ї дружини, господині дому, а чоловіка – через його успішність реалізації соціально-економічних, владно-політичних ролей. Такий стереотипізований розподіл функцій статей

міру вартості жінки зводить до ступеня її включеності в емоційно-родинні стосунки, що збіднює її соціальний, фаховий потенціал, а з іншого ставить чоловіка в позицію управлінця, годувальника, фізично і психічно відірваного від батьківських та подружніх ролей, що обмежує його емоційний та особистісний розвиток [4, с. 15].

Середовищем гендерної депривації є домінаторна (традиційна) сім'я, **нормативними засадами** якої, згідно Т. Говорун та О. Кікінежді, є **такі характеристики:** нерівномірний розподіл влади, зловживання нею; керівництво, базоване на силі; ригідність статевої ролі; статевотипізовані родинні обов'язки та статеві сегрегація інтересів; суворі правила родинного життя; деструктивний спосіб розв'язання конфліктів; невдачі та помилки приховуються, засуджуються, зазнають обструкції, довго пригадуються; відсутність поваги до приватних справ, особистих таємниць, тотальна підконтрольність поведінки; почуття незахищеності, підпорядкованості, самотності, переживання почуття провини, тривожності, депресії; закритість сімейного життя, подружніх стосунків від суспільного життя; виховання дітей в умовах гіперконтролю, підпорядкованості, звітності, слухняності [5, с. 27].

Саме у дисфункційній сім'ї її дорослі члени часто орієнтуються на патріархатно-домінаторну модель сімейних взаємин, зневажають погляди і почуття партнера, виявляють суперечності в означенні внутрішньо-сімейних і соціокультурних норм, ігнорують здорові сімейні традиції, вирізняються жорсткою конфронтацією гендерно-рольових позицій, конфліктними взаєминами, тенденціями до патологічного суперництва, дезадаптивною поведінкою, схильністю до маніпулювання партнером або дітьми.

Сучасна сім'я з економічного осередку перетворилась на психологічний. Психологи відмічають, що сімейне благополуччя забезпечується гуманністю у взаєминах, вмінням любити і поважати один одного. У такій родині простежується взаємоповага і взаєморозуміння, завдяки яким формується позитивна моральна атмосфера, а при вирішенні внутрішньосімейних проблем такій родині властива розвинена координованість дій. Це створює оптимальні психологічні умови для відчуття суб'єктивного благополуччя, що відображає динамічну емоційно-когнітивну оцінку членами подружжя різних аспектів сімейного життя і себе у ньому, стає підґрунтям для реалізації особистісного потенціалу та збереження психологічного здоров'я.

Гендерні ролі чоловіків і жінок, зазвичай, передбачають зайнятість у трьох сферах: продуктивній, репродуктивній та праці на благо громади. Продуктивна діяльність включає виробництво товарів і послуг для споживання та торгівлі, працю в промисловості чи сільськогосподарському виробництві, на власній чи чужий бізнес. Продуктивна діяльність приносить прибуток, оскільки є оплачуваною, підвищує статус особи і оцінюється суспільством як «робота» у прямому значення цього слова. Проте в Україні, як в багатьох інших країнах світу, жінки зайняті на менш престижних і малооплачуваних роботах, їх мало на керівних посадах та існує негласна заборона займатися певними видами діяльності [6, с. 649].

Репродуктивна діяльність спрямована на підтримку родини й турботу про членів родини. Вона включає в себе ведення домашнього господарства:

приготування їжі, прання білизни, прибирання, покупки, турботу про здоров'я членів родини тощо. Сюди відносимо і виношування, народження й виховання дітей. Уся ця діяльність займає багато часу і є дуже трудомісткою. За традиційного розподілу репродуктивна робота виконується переважно жінками, оскільки розглядається суспільством як обов'язок жінок і дівчат, як «природне продовження» репродуктивної функції жінки. Як наслідок, ця робота часто не помічається членами сім'ї, не оплачується і не поцінюється у суспільстві.

Діяльність на благо громади включає в себе діяльність у громадському секторі та різноманітну роботу з ведення справ місцевих громад: участь у місцевих політичних подіях, церемоніях та святах, членство у громадських рухах тощо. Ця зайнятість людини рідко береться до уваги, хоча забирає значну кількість добровільно відданого часу і є дуже важливою для духовного та культурного розвитку громади. В Україні у партійній та виборчій діяльності, що передбачає підвищення статусу чи оплати, керівні посади займають чоловіки, а низову роботу виконує жіноцтво [6, с. 650].

Жінки та чоловіки можуть бути залучені в усі три сфери діяльності. Однак жінки виконують майже всю репродуктивну й більшу частину продуктивної праці, а також все ширше залучені до громадської і політичної діяльності. Усе це непомірно збільшує робоче навантаження українських жінок. Особливої уваги потребує сфера репродуктивної діяльності – домашньої праці та роботи по догляду за членами родини (малими дітьми, родичами похилого віку, недієздатними чи хворими членами сім'ї). Вона не вважається престижною, почасти є непомітною, неоплачуваною, непошанованою. Проте, роль її – величезна. Дякуючи цій праці сім'я має можливість заощадити значні кошти на оплату соціальних послуг (прання, приготування їжі, виховання і навчання дітей). Проте, репродуктивна праця жінок в Україні не цінується і не поважається, досі відсутні науково обґрунтовані економічні розрахунки її вартості.

Якщо у традиційній доміаторній сім'ї недооцінка потрібної зайнятості жінки призводить до надексплуатації жіночої праці, то в егалітарній сім'ї у побутовій сфері життєдіяльності жінку вивільнено від переобтяження репродуктивною працею завдяки гнучкому перерозподілу домашніх обов'язків між усіма членами родини із урахуванням ступеню їхньої зайнятості. Відтак, це сприяло усуненню вагомого чинника гендерної депривації у сфері шлюбу та сім'ї, створенню умов для відпочинку жінок, розширенню їхніх можливостей для освіти і самоосвіти, особистісного розвитку, кар'єрного росту.

Саме егалітарні шлюби відзначаються особливою життєстійкістю і цілеспрямованістю, дружніми, міцними родинними зв'язками, які наснажують і збагачують кожного з подружжя [7; 8]. Дотримання егалітарних засад побудови шлюбно-сімейних стосунків, розуміння сутності партнерських взаємин у побудові шлюбу та сім'ї, взаємоповага та взаємтурбота, засвоєння системи знань щодо рівності прав, свобод, обов'язків, відповідальності і можливостей жінок і чоловіків у житті родини у сукупності створять реальні можливості для особистісного та родинного щастя, розширять сферу самореалізації жінок і чоловіків у виконанні подружніх та батьківських ролей, утверджуватимуть

однакову вагомість як дружини, так і чоловіка у вихованні дітей та функціонуванні сім'ї.

Узагальнюючи викладене, наголошуємо, що до зовнішніх, соціальних ресурсів подолання гендерної депривації у сфері шлюбу та сім'ї відносимо насамперед гендерно орієнтовану державну сімейну політику як інструмент укріплення і розвитку соціального інституту сім'ї, забезпечення всебічного розвитку сім'ї та її членів, запобігання та протидії домашньому насильству. Вагомим і дієвим соціальним ресурсом, на нашу думку, є утвердження у суспільстві цінності паритетних подружніх взаємин, рівного розподілу домашніх обов'язків, обопільно відповідального батьківства/материнства; просвітницька діяльність задля посилення егалітарних та послаблення патріархальних засад функціонування сучасної української сім'ї, формування нульової толерантності суспільства до домашнього насильства. До особистісних ресурсів відносимо підвищення гендерної культури жінок і чоловіків, активізацію їхніх особистісного потенціалу для вибору оптимальних стратегій самореалізації у сфері шлюбно-сімейних стосунків та інших сферах суспільного життя, розширення можливостей на особистісний і творчий професійний розвиток [9]. Означене суголосно світовим стандартам утвердження паритетної демократії та відповідає егалітарним запитам українського суспільства щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у сфері родинного буття та шлюбно-сімейних стосунків.

Список літератури:

1. Кізь О. Соціально-психологічні виміри гендерної депривації у сфері шлюбу та сім'ї. *Humanitarium*. Переяслав; Ніжин: Лисенко М. М., 2020. Том. 44, вип. 1 : Психологія. С. 73–88. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23548/1/Kiz.pdf>
2. Оперативна гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні // ООН Жінки в Україні. Травень 2020. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr_0.pdf
3. Кізь О. Б. Проблеми становлення особистості в умовах гендерної депривації // Вісник Національного університету оборони України : збірник наукових праць. Київ : НУОУ, 2021. Вип. 3 (61). С. 35-49. <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/208181'11> МВС
4. Говорун Т. В., Кізь О. Б. Кікінежді О. М. Гендерна терапія як інновація у роботі психолога з молодим подружжям. Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія. Херсон: ХДУ, 2019. С. 7-27.
5. Говорун Т. В., Кікінежді О. М. Гендерна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 308 с.
6. Як навчати школярів долати гендерні стереотипи: конспекти занять. Навчально-методичний посібник для загальноосвітніх навчальних закладів / Т. Говорун та ін.; за заг. ред. проф. Т. Говорун. К.: Гнозис, 2011. 806 с.
7. Говорун Т. В., Кравець В. П., Кікінежді О. М., Кізь О. Б. Гендерні аспекти усвідомленого батьківства: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 144 с.

8. Кікінежді О. М., Кізь О. Б. Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006. 160 с.
9. Кізь О. Б. Підготовка юнацтва до шлюбно-сімейних стосунків в контексті формування гендерної культури. Гендерна парадигма освітнього простору / За заг. ред. Дороніної Т. О. Кривий Ріг: ВЦ КДПУ. 2017. Вип. 5. С. 76-88.

Scientific publications

MATERIALS

The XV International Science Conference
«Trends in the development of science and practice»

Madrid, Spain. 436 p.

(December 27 – 29, 2021)